

Informe del rector al Claustre del 29 d'abril del 2008

Universitat Pompeu Fabra

Membres de la Mesa del Claustre,
Membres del Consell de Govern,
Membres del Consell de Direcció,
Amigues i amics claustrals,

(I)

Enguany el preceptiu informe que el rector ha de presentar, anualment, al Claustre de la Universitat ha sofert una variació. Amb el doble objectiu de facilitar l'accés a la informació que l'informe conté amb el temps suficient per possibilitar-ne una valoració més pausada i d'evitar la lectura feixuga de dades i més dades, que feien la sessió difícil de seguir i, ho reconec, avorrida, he decidit que tots els claustrals poguéssiu tenir, amb antelació, el document. Això em permet aturar-me en alguns aspectes que considero centrals per al present i, també, per al futur immediat de la nostra universitat. Com és obvi, en el torn d'intervencions que seguirà a la meua intervenció estic disposat a contestar, amb l'ajut si cal dels altres membres del Consell de Direcció, qualsevol qüestió relacionada amb el document de l'informe.

Les institucions, com la Universitat Pompeu Fabra, són projectes que malden per trobar el seu perfil propi a través del temps. Divuit anys de recorregut donen ja alguns eixos que mostren per on continuar. Intentaré fer un retrat del que som, tractant de posar en relleu aquells aspectes que duen la llavor de la millora.

(II)

Comencem per la incorporació de la Universitat a l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior. Com sabeu, el nostre compromís en aquest punt és absolut. Vull destacar aquí, però, que hi ha una manera indolent de considerar l'EEES que no és la nostra. Em refereixo que es pot complir amb la declaració de Bolonya i amb el mode que s'ha incorporat a la legislació espanyola senzillament introduint graus —en el nostre cas, de 240 crèdits—, posant els màsters dins del currículum oficial abans del doctorat, i destacant als plans d'estudis no només els coneixements que es transmetran sinó també les competències i les habilitats que els estudiants hauran d'adquirir. Això ho estem fent, però el nostre peculiar mode de capbussar-nos en el model de l'Espai Europeu és més compromès: consisteix a situar l'estudiant en el centre del nostre model docent de grau, màster i doctorat.

Aquesta és la veritable renovació que qualsevol model docent necessita, i aquesta és la manera com han funcionat totes les experiències educatives reeixides que hi ha hagut al món. De l'Acadèmia de Plató a l'Oxford actual, el secret són els estudiants. Per això hem fet un esforç molt gran per tal que el nostre model abandoni l'exclusivitat de les anomenades *classes magistrals* per un sistema en què hi hagi també espai per a una participació dels estudiants més intensa, amb la introducció dels seminaris de grups reduïts, més supervisió del treball autònom i més activitats dirigides. El grau de satisfacció dels estudiants amb aquest canvi és més que raonable; en alguns estudis el grau de satisfacció és molt més alt del que era en un ensenyament tradicional. Aquest és el nostre propòsit: estudiants que aprenen més, que participen més, que estan en condicions de fer una presentació pública, d'escriure un text ben articulat, de treballar en equip, de conduir una reunió en anglès. Graduats com aquests seran més idonis per al sector productiu el dia de demà, per a les empreses, per fer recerca, per treballar a les institucions públiques o a les ONG. També seran graduats amb una major capacitat d'anàlisi i de crítica i, per tant, la nostra democràcia serà més vigorosa, perquè la seva salut depèn de la capacitat deliberativa dels nostres ciutadans. Volem, a partir del curs

vinent, fer un pas més, i introduir un sistema voluntari de tutories individualitzades, al principi per als estudiants que ho sol·licitin però amb la intenció de fer-ho extensiu posteriorment a tots els estudiants. Dedicarem una especial atenció dins d'aquest programa de tutories a aquells grups d'estudiants que necessiten un suport especial, com els que seguiran estudis a temps parcials, aquells amb necessitats especials per minusvalideses o els que es troben en terceres convocatòries i tenen potencialment amenaçada la seva continuïtat en els estudis.

Segurament és veritat que aquest procés l'hem fet, de vegades, sense explicar-lo prou als estudiants i a la societat, si bé vull recordar-vos que a la tardor del 2006 vam fer un claustre extraordinari i monogràfic dedicat a aquest tema, a banda d'altres accions informatives. Tanmateix, em comprometo a cercar els mecanismes que calguin per explicar-nos millor i per augmentar la participació dels estudiants en totes les fases del procés, començant per la redacció dels plans d'estudis. Us ben asseguro, d'altra banda, que aquest és el propòsit de Bolonya tal com l'entendem a la nostra universitat. No n'hi ha cap altre. La Universitat té tota l'autonomia acadèmica, i no permetríem que fos d'altra manera, per fer aquests canvis. I els farem des de la convicció profunda que el caràcter públic de la nostra universitat garanteix dues coses que per a mi són irrenunciables: en primer lloc, que l'ensenyament superior no ha de ser concebut com una mercaderia, sinó com un dels béns primaris al qual han de poder accedir, en igualtat real d'oportunitats, tots els que tinguin el talent per fer-ho; i, en segon lloc, que l'ensenyament superior ha de viure en un àmbit de llibertat on totes les idees puguin expressar-se i valguin només tant com les raons que les sustenten.

Deixeu-me dir, com a afegit entre parèntesis a aquestes reflexions, que l'esforç per fer de la Universitat Pompeu Fabra un espai compartit de llibertat l'hem de fer tots i, per aquesta raó, no transigirem amb aquells que, en nom de les seves idees, es creuen justificats per impedir, emprant la força i la coacció, que s'expressin les dels altres. Cada vegada que això passa, per fortuna de manera molt incidental, els

ideals de la universitat pública es veuen traïts i queden, encara que només sigui una mica, soscavats.

Bé, tornem a l'Espai Europeu. Fer les coses bé en aquest àmbit no és altra cosa que ser fidels al compromís inicial de la Universitat amb la qualitat de la docència. El nostre prestigi local, en el nostre entorn, es fonamenta sobretot en el fet que els nostres graus són considerats de qualitat. L'Espai Europeu és una oportunitat per augmentar aquesta qualitat. Per això, ens cal el compromís, com és obvi, no només dels nostres estudiants, sinó també dels nostre professorat i del nostre personal d'administració i serveis. Vull dir-vos avui a tots que això ho tenim, i vull afegir que això em fa sentir enormement orgullós de ser el rector d'aquesta universitat. Sóc conscient que els esforços que se'ns han demanat a tots durant aquests tres anys per dur endavant aquest procés han estat grans i, vull insistir-hi, sempre he trobat una col·laboració sincera.

Com sabeu, el curs vinent començarem sis títols de grau, adaptats a l'Espai Europeu: Humanitats, Traducció i Interpretació, Comunicació Audiovisual, Publicitat i Relacions Públiques, Biologia Humana i, juntament amb la UAB, Medicina, aquesta titulació llargament anhelada, per la qual tanta gent de la Universitat tant ha fet fins que, finalment, s'han donat les circumstàncies per aconseguir-la. Estem ja treballant amb l'oferta que ha de transformar les actuals titulacions encara no adaptades en les futures titulacions. I, a partir del curs vinent, començarem a treballar en una oferta en la qual la nostra universitat pot ser una de les pioneres: una oferta de titulacions transversals, que han de formar graduats amb coneixements i competències procedents de diversos àmbits. En són exemples de les millors universitats del món estudis com ara Bioenginyeria o Filosofia, Política i Economia, entre d'altres. Aquest pot ser un altre element distintiu de la UPF. En el context del grau, hem de millorar algunes coses; hauríem de proposar-nos doblar el nombre d'estudiants de grau (del 25% al 50%) que fan estades en universitats estrangeres. Ens proposem, també, fer els esforços

necessaris perquè tots els graduats de la UPF siguin competents en almenys tres llengües: català, castellà i anglès.

Una altra pota de l'Espai Europeu rau en els màsters. El que hem fet fins ara, bastir una oferta sòlida —a partir, principalment, dels anteriors programes de doctorat—, amb capacitat d'atracció internacional, de màsters orientats a la formació avançada i a la recerca, es veu complementat ara per una oferta més orientada a l'especialització professional, la de l'IDEC. Entre tots els estudiants de màster sumem prop dels 2.500. Als màsters universitaris i al doctorat el nombre d'estudiants de fora d'Espanya se situa prop del 40%. Aquesta és una gran oportunitat per arrodonir el perfil que volem per a la UPF, que un 30% dels nostres estudiants ho siguin de postgrau. Al postgrau és possible atreure-hi, com us deia, estudiants d'arreu del món, i volem que la UPF sigui una universitat cada vegada més internacionalitzada, on hi hagi estudiants d'arreu del món. Ja som la universitat amb el percentatge més elevat d'estudiants Erasmus, i tenim molts estudiants nord-americans cursant un dels seus semestres entre nosaltres.

Hem de ser ambiciosos també en el doctorat. El nombre de tesis doctorals llegides a la Universitat va creixent any rere any, però per fer creïble el nostre perfil hauríem d'estar en condicions d'arribar ben aviat a les cent tesis doctorals per curs acadèmic. En aquest punt voldria fer esment de l'alta capacitat formativa dels grups de recerca i del nombre cada cop més important de becaris predoctorals, que permet augurar que estem en bones condicions per assolir aquest objectiu.

(III)

Em referiré, a continuació, a les polítiques de personal. És una obvietat que la qualitat d'una universitat depèn d'una banda, com deia, de la qualitat i de l'esforç dels seus estudiants, però depèn també, d'altra banda, de la qualitat i de l'esforç del personal, del professorat i del personal d'administració i serveis.

Comencem per les polítiques de professorat. Crec que durant aquests anys hem introduït un conjunt de bones pràctiques tant pel que fa a la selecció com pel que fa a la promoció del nostre professorat. Ho hem fet en un context normatiu complex i canviant. Acabem de passar, com sabeu, de les habilitacions a les acreditacions. En aquest moment, comptem amb 278 professors permanents, siguin funcionaris o contractats laborals, que representen el 38,2% de la nostra planta de professorat. A aquests cal afegir-hi 82 professors en *tenure track* (entre lectors i investigadors del programa Ramón y Cajal), que representen l'11,3 %, i 655 professors temporals (8 d'interins i 647 de laborals —a temps parcial—) que, comptats en equivalència a temps complet, representen el 50,5% del nostre professorat. Aquestes dades són, en la meva opinió, molt adequades. Mostren la voluntat de la Universitat de contractar, després del doctorat, persones procedents d'altres institucions, en el que és l'única manera d'establir mecanismes de selecció sans i de prestigiar el propi doctorat, concebut com una etapa amb valor intrínsec i no com un període de pràctiques per ser professor a la mateixa universitat; i mostren el compromís de fer aquesta oferta de places vinculada a l'existència d'una promoció, després del període establert, per una plaça de professor permanent. Aquestes bones pràctiques transcendeixen la legislació que en cada moment ens anem trobant, i són les habituals a les bones universitats d'arreu del món. Amb aquesta política hem reduït substancialment la precarietat, concentrada a les figures d'interins —TEU i associats a temps complet, principalment—, i tenim encara prou espai per fer professors permanents. Cal afegir la contribució cabdal en aquest procés que ve de la mà dels investigadors ICREA, que han representat una incorporació de talent i d'expertesa d'un valor immens als nostres departaments.

D'altra banda, hem aprovat un programa de sabàtics i d'emeritatge voluntari que comença a donar els seus fruits.

Hem d'aprofundir en aquestes bones pràctiques de selecció i promoció del professorat, i fer possible que les nostres convocatòries per a la primera incorporació siguin a tots els departaments més obertes i internacionals. Més d'un terç del nostre professorat ha llegit la seva tesi doctoral en una universitat estrangera de qualitat, i aquesta és una d'aquelles coses que la nostra universitat ha de preservar i incrementar.

Pel que fa a la política de personal en l'àmbit del personal d'administració i serveis, la voluntat ha estat i continuarà sent reduir la precarietat. Ja sabeu que hem fet convocatòries de concursos de manera sostinguda. A la transparència en els processos d'accés s'hi ha de sumar la voluntat de dur a terme una política de promoció més decidida, fent compatible les expectatives legítimes dels nostres treballadors amb la necessària captació de talent de fora. Estem, també, començant a treballar amb els eixos que hauran de definir no només la carrera professional concebuda verticalment, sinó també horitzontalment. I tot això ha d'anar acompanyat d'una política de formació orientada al fet que tots els treballadors tinguin sempre a la seva disposició les eines necessàries per gestionar de manera flexible i efectiva tots els recursos disponibles.

(IV)

El creixement més increïble s'ha produït, però, en la recerca. L'any 2004 la UPF va aconseguir uns 4.600.000 euros en projectes de recerca espanyols i europeus i en contractes de recerca. L'any 2007 la xifra va augmentar fins arribar als 14.000.000 d'euros. Això representa un creixement del 300%. Hem de felicitar-nos d'aquestes dades, sense dubte.

Hem de felicitar-nos, també, dels nostres èxits en les primeres convocatòries del 7è. Programa Marc de la Unió Europea, incloent-hi les *starting grants* del

European Research Council, o en les convocatòries de projectes Consolidar y Cénit.

De tota manera, per tal de fer sostenible aquest procés d'increments constants ens cal, d'una banda, que tots els departaments compreguin la importància de publicar en revistes internacionalment reconegudes —això vol dir, en la majoria de casos, incloent-hi les ISI—, per tal de fer internacionalment més visible l'activitat de recerca de la nostra universitat; i, d'altra banda, hem de fer un esforç més gran per generar patents i *spin-offs*. Els canvis introduïts en l'estructura del nostre Servei de Recerca han estat dissenyats per, a més de continuar millorant el servei que es presta als nostres investigadors, impulsar aquesta tasca de transferència del coneixement. Estic segur que en els propers anys en veurem, més encara, els fruits.

(V)

Fins ara hem parlat, sobretot, de docència i de recerca i de les persones que la fan. Si em permeteu el símil, hem parlat del *software* de la Universitat. Parlaré ara una mica del *hardware*. I ho faré distingint entre el *hardware* que són els espais i els campus, el *hardware* perifèric referit a l'entorn de la UPF i el *hardware* institucional, que són els nostres mecanismes de governança.

Una referència a la situació econòmica. En l'informe de l'any passat ja destacàvem la millora en el volum de recursos econòmics destinats al sistema universitari català d'acord amb les previsions del Pla de Millora del Finançament de les Universitats, aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat de Catalunya l'any 2006. Cal subratllar, però, les enormes dificultats trobades en l'aplicació concreta d'aquest pla, tant pel que fa a la subvenció destinada a la UPF l'any 2007 com pel que fa a la distribució dels recursos de caràcter variable en funció dels resultats i de l'assoliment d'objectius. És perfectament conegut que estem encara

discutint els criteris que cal aplicar per a la distribució de més de cinquanta milions d'euros l'any 2008 i que això condicionarà la distribució de les importants quantitats previstes per als anys 2009 i 2010.

Cal insistir en tots els àmbits del nostre treball en la necessitat de reconèixer i d'incentivar la docència i la recerca de qualitat. Aquest reconeixement sovint troba dificultats tant en el si del mateix departament responsable com en el posicionament de diversos sectors universitaris que es resisteixen a les transformacions imprescindibles del sistema universitari català i, especialment, del seu model de finançament.

Com sabeu, hem anat configurant entre tots una universitat centrada en tres àmbits de coneixement referits tots tres a l'ésser humà i a la seva relació amb la polis. Això emfasitza el caràcter urbà de la Universitat, lligada des del principi al desenvolupament urbanístic, econòmic, cultural i social de la ciutat de Barcelona. Per sort, la fortuna de la UPF està lligada a la fortuna de la ciutat.

Doncs bé, tenim projectes en marxa als tres campus. Al campus del Mar estem duent a terme les obres de l'edifici Doctor Aiguader, que, juntament amb l'ampliació de l'Hospital del Mar i l'esplendorosa vitalitat del PRBB, conformen un entorn excel·lent per començar amb il·lusió el nostre nou projecte de Medicina.

Al campus de la Ciutadella hem inaugurat enguany l'edifici Wellington, dedicat a centres de recerca, hem sortit al pas de les necessitats més urgents amb les aules de Ramon Turró, i el proper setembre disposarem de la zona verda, dels nous espais per als estudiants i d'una sala polivalent per a les activitats culturals. Però tenim plans per continuar l'ampliació del campus de la Ciutadella i convertir-lo en un veritable Parc de Recerca en Ciències Socials i Humanes, fent ús dels habitatges que eren d'ús militar i de l'actual pàrquing situat entre Isabel de Villena i Icària.

Pel que fa a les actuacions per preservar el medi ambient, disposem ja d'un instrument, l'Agenda 21, que es desplegarà i aplicarà en els propers mesos.

La construcció del campus de la Comunicació, al Poblenou, avança a bon ritme, i durant el curs vinent els estudis i departaments que ara són a Rambla i a França hi faran cap. L'entorn és òptim. Divendres passat es va inaugurar el nou i esplèndid edifici Imagina de Mediapro, i tant el responsable de l'empresa com el president de la Generalitat van fer notar la importància que té per al projecte del 22@ en aquest àmbit dels mèdia la presència de la nostra universitat.

És precisament aquest punt el que em permet passar a parlar de l'entorn de la UPF. La nostra universitat és una institució relativament petita que, per assolir els seus objectius, ha de cooperar amb altres institucions i ha de dotar-se dels instruments institucionals adequats. Per això ens cal una estratègia més sòlida i articulada del que anomenem *Grup UPF*. Del Grup en formen part, com és obvi, els centres de recerca adscrits —CRG, IMIM, CREI, CREAL—; els centres tecnològics —Centre Barcelona Media i el naixent Centre Barcelona TIC—; les escoles adscrites —ESCI, Elisava, EUM, Escola d'Infermeria del Mar—; les institucions dedicades fonamentalment a la formació de postgrau —IDEC, Barcelona GSE— i institucions pròpies com la Fundació UPF, que desenvolupa els programes de formació i certificació d'idiomes, com el PEI; la inserció laboral dels nostres graduats, com l'OIL, o les activitats de les associacions d'antics alumnes. És obvi que el procés l'ha de liderar la UPF, i és obvi, també, que aquest entorn perifèric de la Universitat és cabdal en els reptes del futur immediat. Saber articular aquestes peces, que tenen la seva pròpia i singular estratègia, per tal que encaixin amb l'estratègia de la Universitat, no és pas un repte menor.

La darrera cosa que vull esmentar en referència al *hardware* té a veure amb l'arquitectura institucional de la Universitat. Una vegada reformada la LOU, vindrà la reforma de la LUC, i després haurem de reformar els Estatuts de la Universitat. Pel camí, nosaltres ens estem dotant d'una estructura més senzilla de

facultats i centres, empesos per les necessitats de les titulacions adaptades a l'Espai Europeu.

Quan es parla de la governança de les universitats, un tema estrella en els darrers anys —el tema central de la conferència d'enguany a Barcelona de la European University Association—, es parla almenys de dues coses: de fer que la institució esdevingui més autònoma per prendre decisions i, en conseqüència, d'enfortir els mecanismes de retiment de comptes. Pel que fa al primer punt, us convido a fer una reflexió sobre com aconseguir que els nostres departaments i centres, que són les unitats organitzatives de què disposem per assolir els nostres objectius, esdevinguin realment part del govern de la Universitat. Vull dir que se'n sentin i que ho siguin de debò. Pel que fa al segon punt, la presència de la societat a la Universitat està garantida a través del Consell Social. En aquest període, nosaltres hem tingut la fortuna de disposar d'un Consell Social sempre atent i compromès amb les objectius de la Universitat, i des d'aquí vull enviar en nom de tots una abraçada molt forta a la seva presidenta, Mercè Sala, que està passant uns moments delicats de salut. Vull deixar clar, però, que un Consell Social dissenyat com a frontissa entre la societat i la Universitat que possibiliti el retiment de comptes tindrà sempre el meu suport.

En qualsevol cas, el repte més important és el primer. En la meua opinió, la Universitat hauria de trobar el seu propi camí en aquest àmbit. Igual com ocorre amb el model docent, amb la selecció del professorat, amb les polítiques de personal per al PAS o amb la recerca, en la qüestió de l'arquitectura de govern la UPF ha de tenir un perfil propi. Quin perfil? En aquesta sessió de Claustre només puc convidar-vos a fer una reflexió més àmplia respecte a aquesta qüestió. Crec que ens cal un full de ruta per poder dur tot això endavant. Podem proposar-nos com a horitzó l'any 2015, any en què la Universitat en complirà vint-i-cinc, i començar a teixir els eixos del que volem ser en el 2015. Crec que és el moment adequat per encetar una reflexió estratègica sobre la, diguem-ne, UPF 2015. Ha de

ser una reflexió incloent i mai excloent, i per tant ha de ser capaç de recollir totes les sensibilitats de la nostra comunitat.

Deixeu-me dir, per acabar en aquesta breu reflexió sobre la governança, que la qualitat dels nostres mecanismes de govern augmenta si som capaços de fer que funcionin els controls de qualitat. En aquest sentit, estic —i crec que parlo en nom de tots— molt agraït per la feina que durant tots aquests anys ha dut a terme el professor Jordi Sopena com a síndic de Greuges de la UPF; les seves ponderades resolucions ens han fet millors, sense dubte. Aquesta feina serà continuada, si el Claustre així ho decideix, per la professora Paz Battaner, a la qual agraeixo la disponibilitat, i de qui els que la coneixem sabem que la seva equanimitat i el seu profund sentit institucional la fan idònia per al càrrec.

(VI)

Res de tot això, però, no ho podem fer nosaltres sols. Necessitem les aliances, en primer lloc, amb altres universitats del món, i això és el que estem treballant. L'A4U, que és una aliança entre la Universitat Autònoma de Madrid, la Universitat Autònoma de Barcelona, la Universitat Carlos III de Madrid i la Universitat Pompeu Fabra, és un bon model d'universitats que comparteixen una visió similar del que ens cal ara com a universitats i que ho posen en marxa.

No podem oblidar, però, que nosaltres som una universitat de Barcelona i, per tant, una universitat catalana. Per aquesta raó, els rectors i les rectores de les universitats públiques catalanes hem intentat en els darrers anys enfortir la xarxa que ens uneix i contribuir d'aquesta manera a dibuixar un entramat de cooperació que hem anomenat *Universitat de Catalunya*. En aquest context, estem a punt d'enllestir la redacció d'un llibre blanc del sistema públic universitari català. La finalitat d'aquest llibre blanc és doble: d'una banda, el llibre blanc tracta de contribuir, aportant un punt de vista català, a la reflexió europea sobre la

universitat. El moment és crucial: desenvolupament de l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior i de l'àrea europea de recerca, globalització de les societats i de les economies, reformes universitàries en molts països. En aquest sentit, el llibre blanc s'insereix en aquesta onada d'informes i reformes dels sistemes universitaris i vol ser, també, un document de reflexió general en matèria de política universitària. D'altra banda, el llibre blanc és, alhora, la configuració d'un full de ruta comú de les universitats públiques catalanes. És una de les conseqüències del teixit de complicitats i de cooperació que les universitats públiques catalanes hem anat construint en els darrers anys. És força obvi que, a hores d'ara, cadascuna de les vuit universitats públiques catalanes té el seu propi perfil, els seus objectius i la seva estratègia singular per assolir-los. Nogensmenys, també és obvi que només una estratègia col·lectiva i cooperativa pot permetre de dur a terme canvis amb vocació de permanència, de visibilitat internacional i d'impacte efectiu.

En aquest context, i així acabo, els rectors catalans cercàvem una citació per encapçalar el primer capítol del llibre blanc, dedicat precisament a explicar la idea de la *Universitat de Catalunya*. Jo, i crec que ha estat acceptada, vaig trobar i proposar una citació clàssica de Ramon Llull, el primer pensador en llengua catalana, el creador de la llengua catalana, i d'altra banda, el pensador més important que mai hem tingut. Us la llegeixo amb l'esperança que també ens pot servir com a estrella polar de la nostra ruta:

“Hora és que anem e que usem de la ciència que havem; cor, si no n'usam, segons que devem, [...], fem contra consciència e contra ço que sabem, e no volem haver lo mèrit ni la glòria que haver porem si usam de nostra coneixença.”

(Ramon Llull, *Llibre d'Evast e Blanquerna*)

Moltes gràcies.